Rapporten All-Archeo bvba 332

Archeologienota
Meerhout - Koepoortstraat

Natasja Reyns en Liesbeth Claessens

Temse
2016

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2016/12.807/30

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1 Inleiding 5
2 Verslag resultaten bureauonderzoek 7
2.1 Administratieve gegevens 7
2.2 Archeologische voorkennis 8
2.3 Onderzoeksopdracht 8
2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden 8
2.3.2 Beschrijving geplande werken 9
2.3.3 Werkwijze 10
2.4 Assessmentrapport 10
2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied 10
2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied 17
2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader 20
2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied 22
2.4.5 Synthese 22
2.4.6 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek 24
2.4.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek 25
3 Bibliografie 27
3.1 Publicaties 27
3.2 Websites 27
4 Bijlagen 29
4.1 Archeologische periodes 29
4.2 Plannenlijst 29
4.3 Fotolijst 29

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een verkavelingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,[1] zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.[2]

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

[1] https://geo.onroerenderfgoed.be
[2] https://geo.onroerenderfgoed.be

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2016F45

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

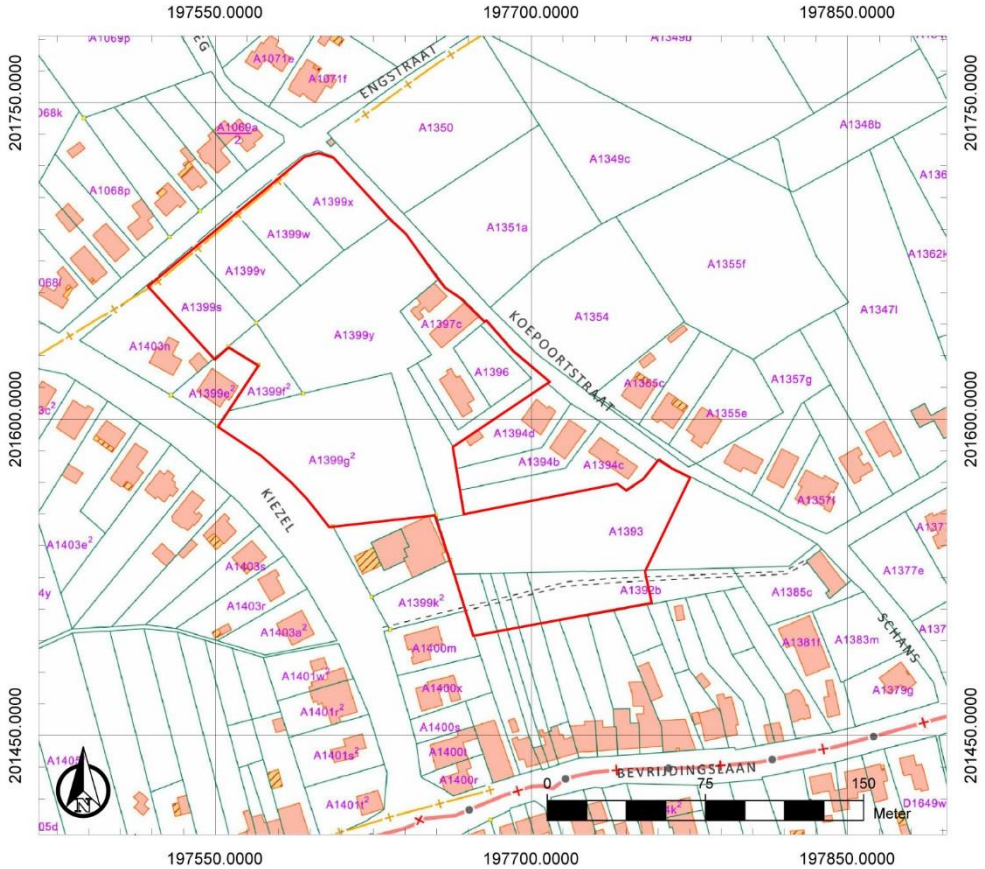
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Meerhout, Meerhout, Koepoortstraat, Zittaart

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 197518, 201663
- 197597, 201727
- 197835, 201541
- 197704, 201543

Kadastrale percelen: Antwerpen, Meerhout, afdeling 1, sectie A, nummer 1392b, 1393, 1396, 1397c, 1399f², 1399g², 1399s, 1399v, 1399w, 1399x

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied (http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 23788 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.dov.vlaanderen.be)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 09/06/2016-27/06/2016

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, ijzertijd, Romeinse tijd, volle middeleeuwen, late middeleeuwen, nieuwe tijd, site met walgracht.

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones. De bebouwing op het terrein blijkt te zien op historische kaarten en wordt daarom niet als verstoring beschouwd.

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt een verkaveling voorzien van 33 bouwloten. Een deel van de voorziene bouwvolumes bestaat uit open bebouwing, een deel bestaat uit halfopen bebouwing. Centraal in de verkaveling wordt wegenis voorzien. De nutsleidingen worden gepland ter hoogte van de wegenis. In het oosten en het zuidwesten worden twee beperkte groenzones voorzien.

Figuur 3: Inplantingsplan

De geplande bodemingrepen hebben een gemiddelde diepte van 50 tot 80 cm. Er zijn geen doorsnedetekeningen beschikbaar. De precieze verstoringsdiepte van de bouwvolumes ligt nog niet vast. Daarom wordt bij de afweging van de impact van de geplande werken uitgegaan van een maximaal scenario, waarbij alle bouwvolumes onderkelderd zouden worden.

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gedeeltelijk gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt voor deze delen bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied. Een deel van het onderzoeksgebied wordt echter gekenmerkt door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden. Voor dit deel heeft het bureauonderzoek bijzondere aandacht voor de evolutie van de historische bebouwing.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken gemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van alle beschikbare publicaties (zie bibliografie). Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en de Atlas der Buurtwegen worden twee momentopnames bekeken, namelijk 1771-1778 en 1841, voorafgaand aan de stafkaarten en luchtfoto's. Oudere historische kaarten werden niet gevonden. De Popp kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief.

Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein worden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient met verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.

Archiefonderzoek bleek niet eenvoudig. Er was nauwelijks informatie te vinden met betrekking tot de bebouwing binnen het onderzoeksgebied. De Heemkundige Kring Meerhouts Patrimonium werd gecontacteerd en de zoekmachine van het Rijksarchief werd geconsulteerd, maar dit leverde geen nieuwe informatie op.

2.4 Assessmentrapport

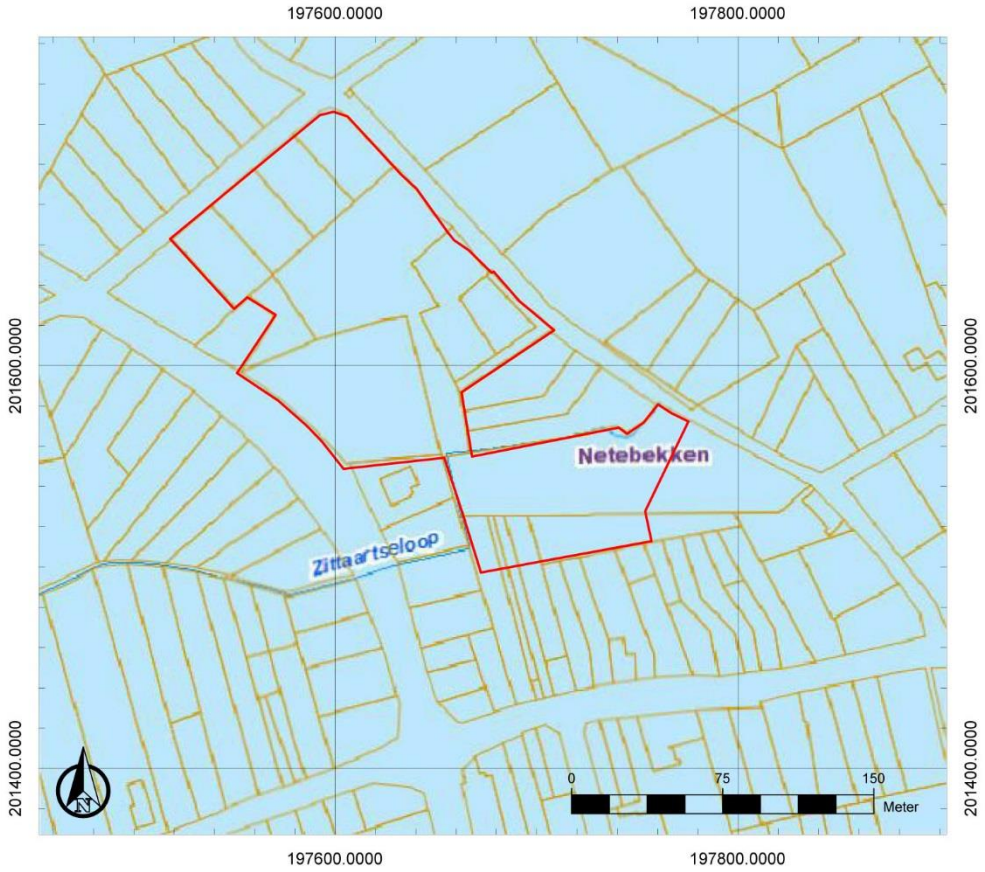
2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten westen van de Koepoortstraat en Schans, ten noorden van de Bevrijdingslaan, ten oosten van Kiezel en ten zuidoosten van de Jagersweg. Het terrein is momenteel

gedeeltelijk bebouwd, gedeeltelijk bebost en voor het overige in gebruik als grasland. Hydrografisch behoort het terrein tot het Netebekken. Centraal door het terrein loopt de Zittaartseloop.

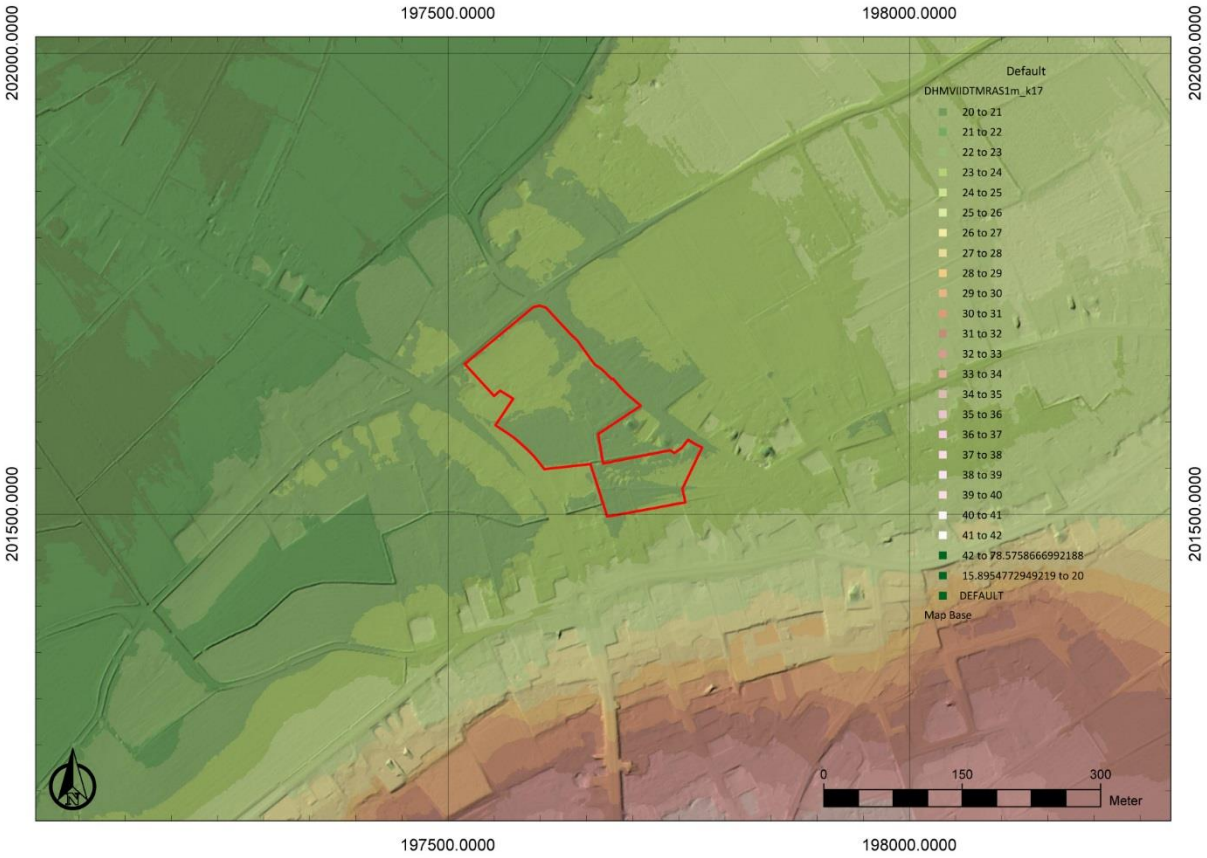

Figuur 4: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.geopunt.be/kaart)

Figuur 5: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied ligt in een vallei waarvan de hoogte algemeen toeneemt naar het zuiden toe (Figuur 6). Het terrein kent beperkte hoogteverschillen en ligt op een hoogte van ca. 22,6 tot 23,5 m TAW (Figuur 7). Het laagste punt bevindt zich centraal in het onderzoeksgebied, ter hoogte van de Zittaartseloop. De hoogste delen bevinden zich in het noordwesten en het zuidoosten van het onderzoeksgebied. Dit zijn de delen van het terrein die het verst verwijderd zijn van de Zittaartseloop.

Figuur 6: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 7: Hoogteverloop van noord naar zuid van het terrein (www.geopunt.be/kaart)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied bestaat uit de Formatie van Diest, die gekenmerkt wordt door groen tot bruin zand, dat heterogeen is, meerdere grindlagen, (ijzer)zandsteenbanken, klei- en micarijke horizonten en een schuine gelaagdheid bevat en glauconietrijk is.[3]

[3] www.geopunt.be/kaart

Figuur 8: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied. Oranje: Formatie van Diest (https://www.geopunt.be/kaart)

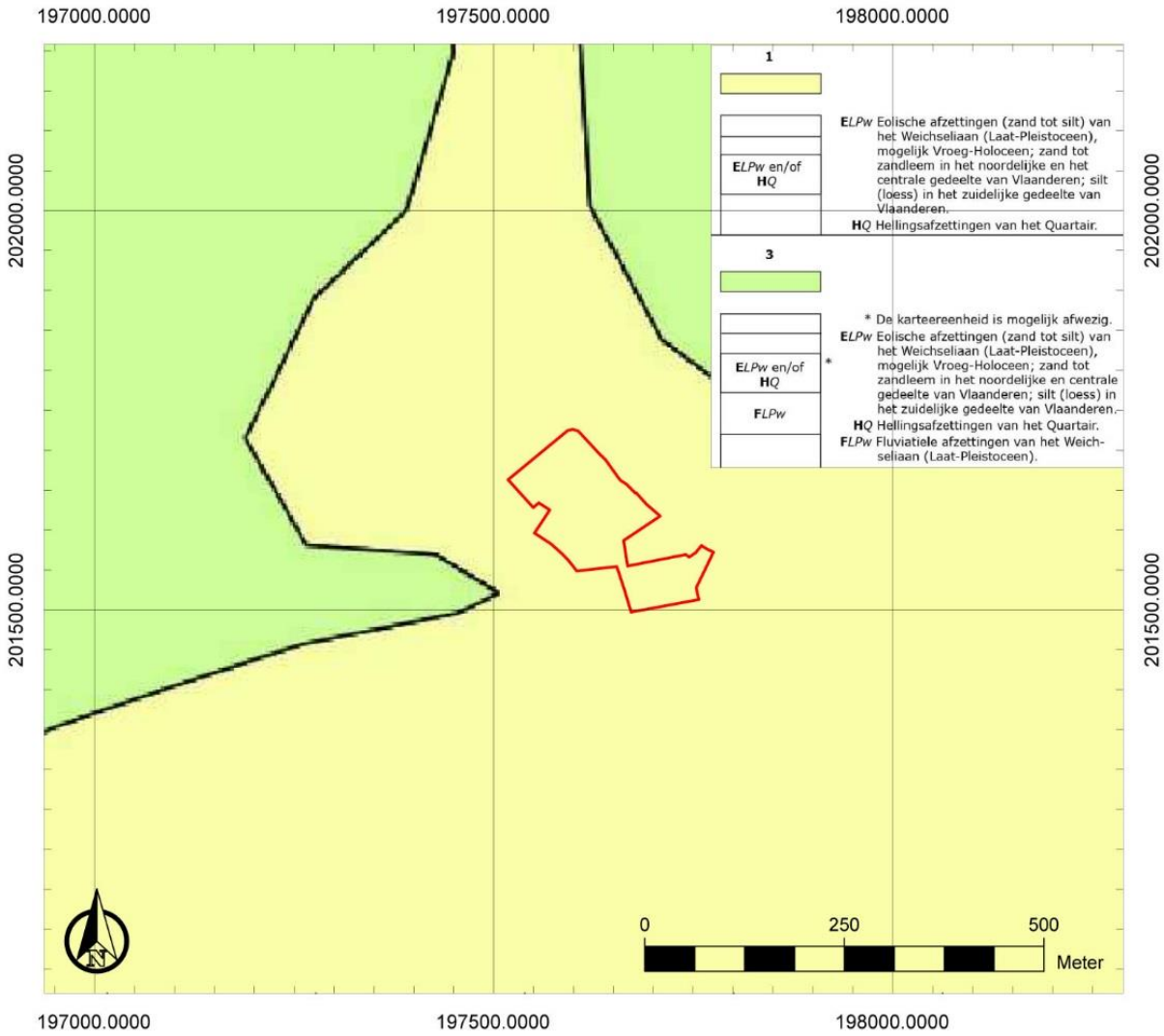
De quartairgeologische kaart geeft aan dat zich binnen het onderzoeksgebied eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen bevinden en/of hellingsafzettingen van het quartair.[4]

De bodemkaart (Figuur 10) toont dat een deel van het onderzoeksgebied gelegen is in bebouwde zones (OB). Daarnaast komen drie bodemseries voor, namelijk Sbm(b) in het noorden, Scm(b) centraal in het onderzoeksgebied en Sdm(b) in het zuiden. Het gaat respectievelijk om een droge, een matig droge en een matig natte lemig zandbodem met dikke antropogene humus A-horizont.[5]

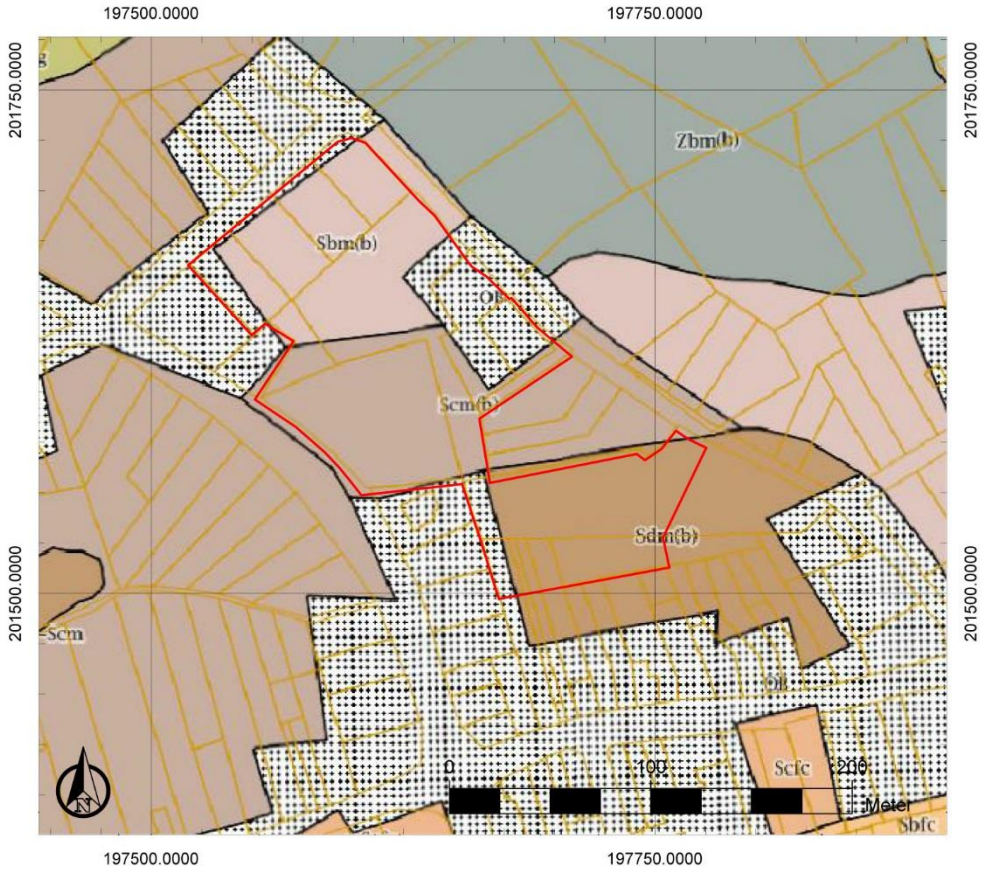
De antropogene horizont is waarschijnlijk een plaggenbodem, het restant van een systeem van bemesting waarbij mest uit de potstal vermengd met plaggen op de akkers werd gebracht. De algemene toepassing van plaggenbemesting in de Antwerpse Kempen is te situeren vanaf het begin van de 13de eeuw en werd toegepast tot aan de industrialisering van de landbouw. Plaggenbodems kunnen relatief dik zijn en bijgevolg een conserverende werking hebben voor het onderliggende bodemarchief, dat bij ondiepe ingrepen en landbouwvoering niet meer geraakt wordt.[6]

De bodemgebruikskaart (Figuur 11) toont dat het onderzoeksgebied deels in gebruik is als bebouwde zone, grasland en een strook is ingevuld met bomen.

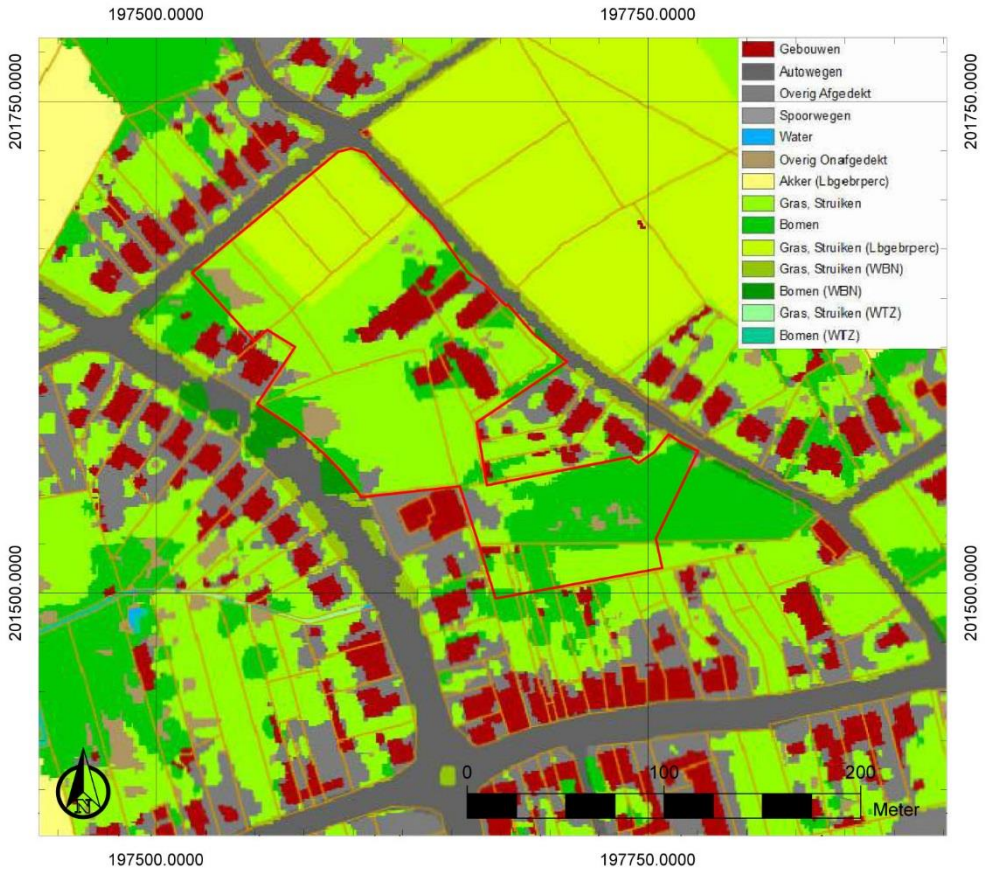
[4] www.geopunt.be/kaart
[5] www.geopunt.be
[6] Bastiaens 1994, 83-86

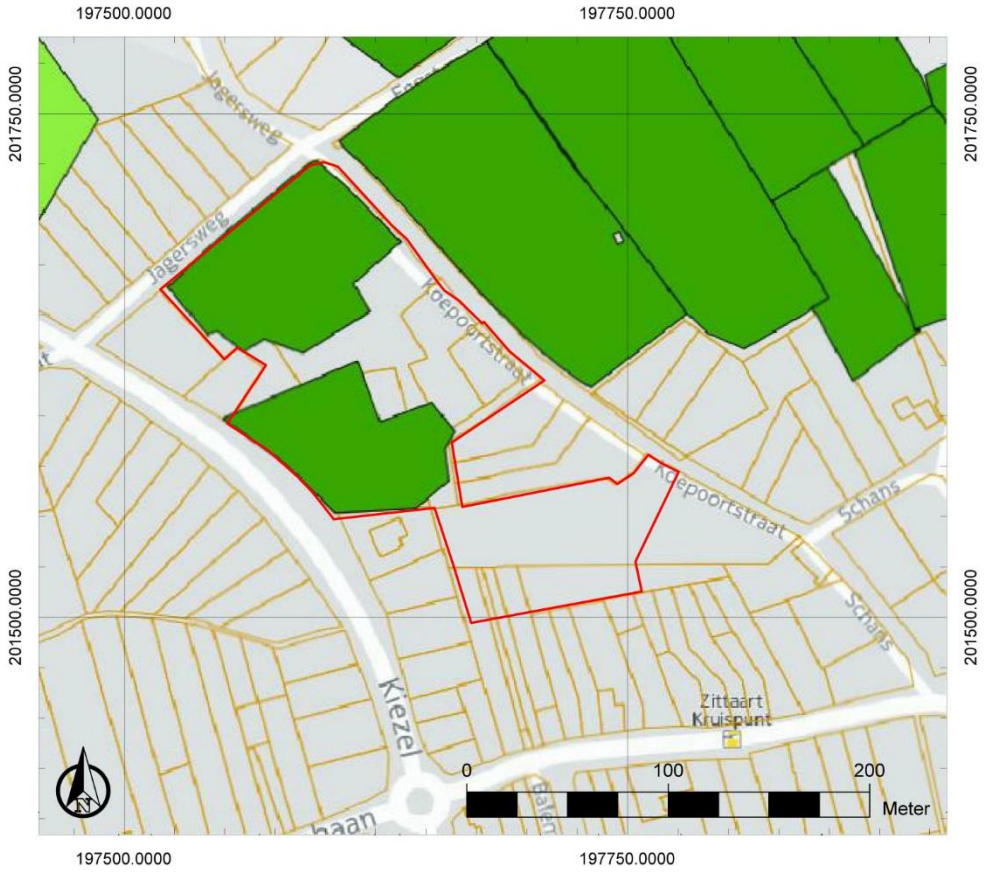
Figuur 9: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.geopunt.be/kaart)

Figuur 10: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.geopunt.be/kaart)

Figuur 11: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.geopunt.be/kaart)

Figuur 12: Bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied. Groen: verwaarloosbare erosiegevoeligheid (https://www.geopunt.be/kaart)

Het terrein bevindt zich in een gebied waar delen ervan gekenmerkt zijn door een verwaarloosbare erosiegevoeligheid.

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Zittaart is een zuidwestelijk gehucht van Meerhout met een parochiekerk die toegewijd is aan Sint-Bavo. Omstreeks 1600 werd er een kapel gebouwd op de zogenaamde Zittaartse schans.[7] De oudste vermelding van de schans dateert uit 1716. Op ca. 500 m van deze schans is de hoeve De Koeipoort te situeren. Deze wordt beschreven als een versterkte en omwaterde hoeve.[8] Op basis van de Atlas der Buurtwegen (Figuur 14) lijkt enkel de hoeve binnen het onderzoeksgebied in aanmerking te komen als de hoeve De Koeipoort. De hoeve wordt niet vermeld of weergegeven op oudere kaarten dan diegene die in dit rapport weergegeven worden. Er zijn ook geen archiefdocumenten te vinden die betrekking hebben op de hoeve. Het is dus niet duidelijk wanneer de hoeve De Koeipoort ontstaan is.

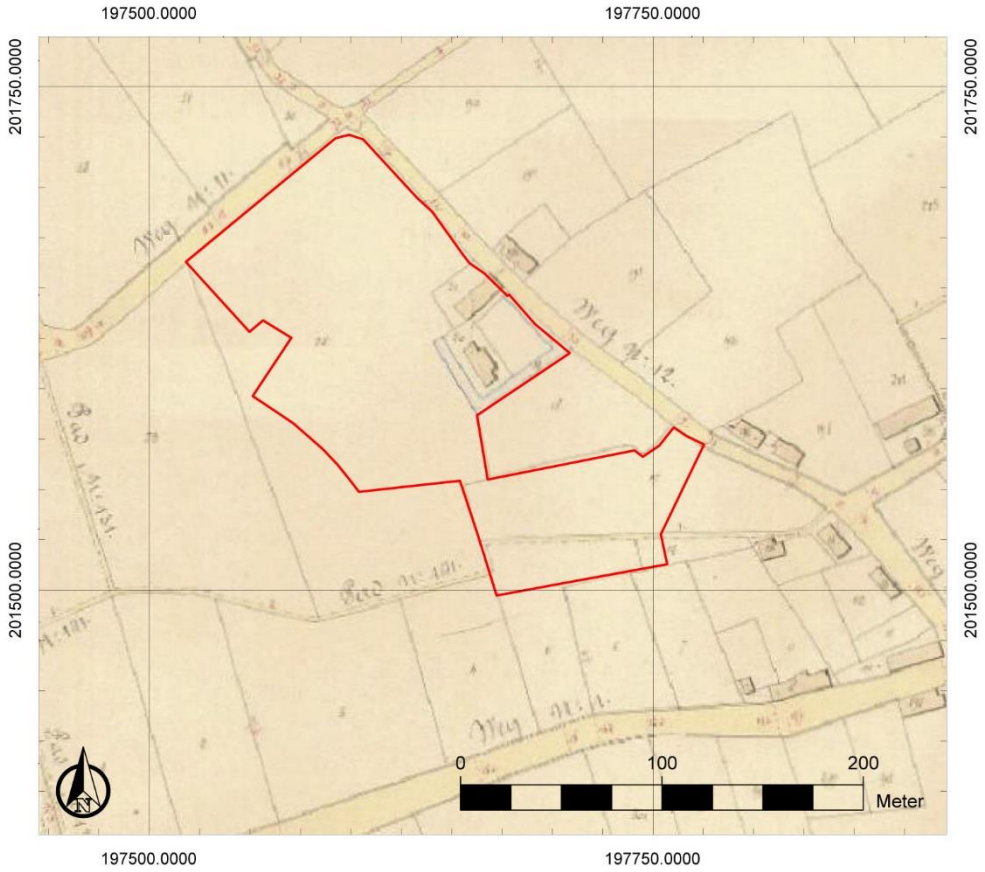
[7] Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Zittaart. In Inventaris Onroerend Erfgoed. Opgehaald van https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121778 op 14-06-2016 15:55.
[8] https://sites.google.com/site/schansenab/home/meerhout/zittaert

Figuur 13: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied (http://www.geopunt.be/kaart)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (Figuur 13) is het onderzoeksgebied grotendeels aangegeven als landbouwgebied, maar er bevindt zich ook bebouwing centraal in het oosten van het onderzoeksgebied. Het gaat om twee bouwvolumes die aan de straat gesitueerd zijn. Ten zuiden van de bebouwing zijn tuinen aangegeven. Helaas werden noch op de website van cartesius, noch in het rijksarchief waar het archief van Meerhout zich bevindt oudere kaarten of documenten gevonden die meer inzicht kunnen verschaffen in de aard en de oorsprong van deze bebouwing.

De Atlas der Buurtwegen (Figuur 14) toont eveneens bebouwing. Hier ligt echter slechts één van de twee bouwvolumes aan de straatkant. Het andere bouwvolume is verder van de straat verwijderd. Ook is op deze kaart op te merken dat een deel van de bebouwing omgeven lijkt te worden door een gracht. Het geeft aan dat we binnen het onderzoeksgebied te maken hebben met een site met walgracht. Door het zuiden van het terrein loopt van oost naar west een weg.

Figuur 14: Atlas der Buurtwegen uit 1841 met aanduiding van het onderzoeksgebied (http://www.geopunt.be/kaart)

Figuur 15: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (http://www.geopunt.be/kaart)

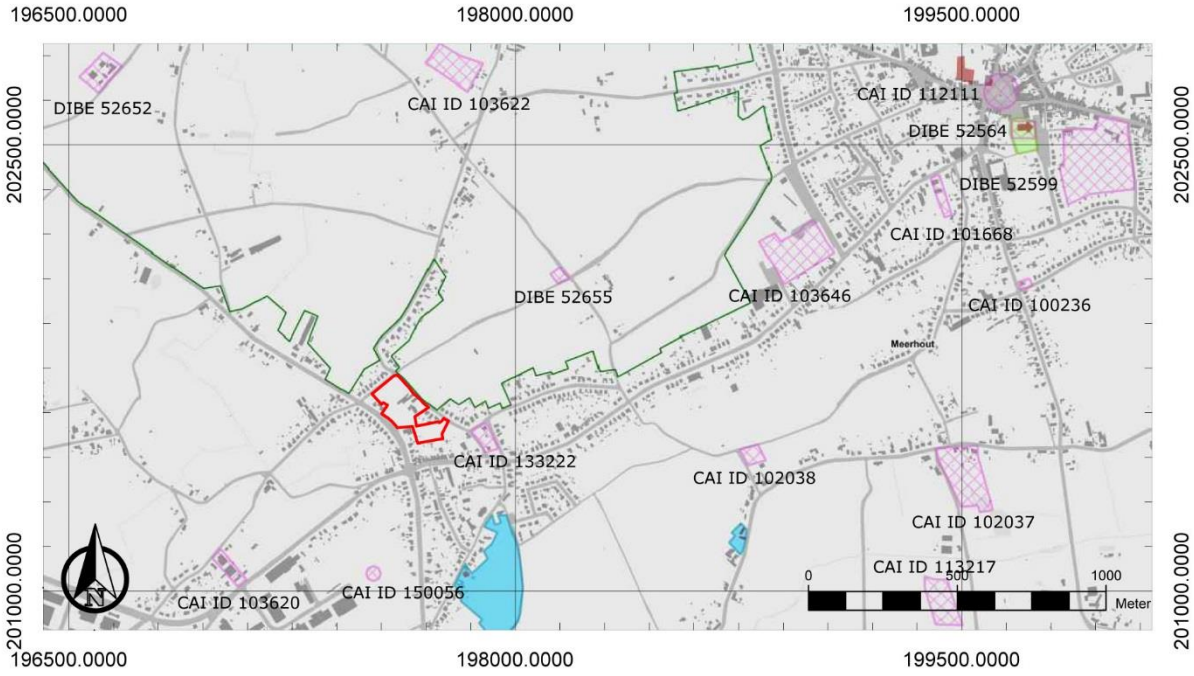
Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 15) toont dat er veel bebouwing in de omgeving is bijgekomen ten opzichte van de situatie op de historische kaarten. Binnen het onderzoeksgebied is de bebouwing die op de Atlas der Buurtwegen te zien is, hetzelfde gebleven. Wel zijn ten noorden twee nieuwe bouwvolumes te zien. Ter hoogte van deze nieuwe bouwvolumes is een weg te zien, die de Koepoortstraat verbindt met Kiezel.

Een recente luchtfoto (Figuur 4) toont tot slot de huidige situatie. Deze is quasi gelijkaardig aan de situatie te zien op de luchtfoto uit 1971. Het enige verschil dat op te merken is, is de aanwezigheid van een bebost perceel in het zuiden van het onderzoeksgebied.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

In de buurt van het onderzoeksgebied zijn verschillende gekende archeologische waarden gelegen. Ze kunnen inzicht bieden in het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied.

Net ten zuidoosten van het onderzoeksgebied bevindt zich de Schans van Zittaart (CAI ID 113222). Op deze locatie bevond zich volgens historische kaarten een schans. Over de stichting is weinig tot niets geweten, maar een eerste vermelding komt voor in een tekst uit 1716. De schans lag op ongeveer 500 m van de versterkte hoeve 'De Koeipoort', vandaar de straatnamen Schans en Koepoortstraat. Binnen de omgrachting van de schans stonden een kapel en een schooltje. De gracht werd gevoed met water afkomstig van de nu gedempte Baafmisloop.[9]

Figuur 16: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://geo.onroerenderfgoed.be/)

Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied

- CAI ID 103620: Meerhout, Zittaart 1 (ME7). Op een perceel "Sectie D nr 1429" werden in de jaren '70 van de vorige eeuw enkele urnen aangetroffen van onbepaalde datering. Dit

[9] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113222, Schans van Zittaart (geraadpleegd op 10 juni 2016)

perceel is echter niet teruggevonden, maar wel een perceel "Sectie A nr 1429". Dit is de aangegeven locatie. Mogelijk gaat het dus om een foute locatie.[10]
- CAI ID 150056: Meerhout, Zittaertsboschen. In de jaren '20 van de vorige eeuw zouden hier enkele klingen en afslagen, evenals een bijltje uit de steentijd zijn aangetroffen.[11]

Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied
- CAI ID 102037: Meerhout, Borgerhout 1 – Borgerhout-Genebroek. Op deze locatie werd een boomstamwaterput aangetroffen. Vondsten uit de vulling dateren uit de 16de tot 18de eeuw. Er bestaat discussie over een mogelijke datering in de Frankische periode.[12]
- CAI ID 102038: Meerhout, Sint-Mertens kerkhof (Sint-Martinus kerkhof). Een toevalsvondst uit ca. 1890 omvat enkele scherven aardewerk en fragmenten van *tegulae* uit de midden-Romeinse tijd. Er zouden ook enkele munten uit deze periode gevonden zijn, evenals silex uit de steentijd. Op het aangeduide perceel heeft ooit een middeleeuwse kerk gestaan. Het gaat om zeer vage informatie.[13]
- CAI ID 113217: Meerhout, Schand van Genebroek. Op deze locatie bevond zich volgens de historische kaarten ook een schans. Over de stichting is weinig tot niets geweten, maar een eerste vermelding komt voor in een tekst uit 1673, waarin vermeld wordt dat de schans al enkele jaren bestond en vergroot ging worden.[14]

Ten noorden van het onderzoeksgebied
- DIBE 52652: Meerhout, Hoeve Luihoeve. Deze hoeve staat op de kaarten uit het midden van de 19de eeuw, maar is mogelijk dus ouder. De naam is een verbastering van 'Loohoeve' of 'Hoeven van het Loo', dat staat voor een oude pachthoeve van de abdij van Tongerlo.[15]
- CAI ID 103622: Meerhout, Gebergte I (Steenbergen ME8). Op deze locatie werden in de jaren '70 van de vorige eeuw enkele silexvoorwerpen uit de steentijd en urnenscherven van onbepaalde datering aangetroffen. Ook hier werd weer gekozen om de perceelsnummers in sectie A aan te duiden, aangezien sectie D geen resultaten opleverde.[16]

Ten noordoosten van het onderzoeksgebied
- CAI ID 100236: Meerhout, Schoolstraat-Kapellestraat I. Hier werden enkele scherven handgevormd aardewerk uit de metaaltijden aangetroffen, maar er werden geen grondsporen geregistreerd.[17]
- CAI ID 101668: Meerhout, Bevrijdingslaan I. Op deze locatie werden enkele paalkuilen en kuilen met keramiek aangetroffen, die dateren uit de ijzertijd.[18]
- CAI ID 103646: Meerhout, Sportlaan I. Bij de heraanleg van het voetbalveld werd een werfcontrole uitgevoerd, die geregistreerd staat als een positieve controle, maar er werden geen gegevens over de aard van de sporen en/of vondsten ingevoerd in de Centrale Archeologische Inventaris.[19]

---

[10] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 103620, Zittaart 1 (ME7) (geraadpleegd op 10 juni 2016)
[11] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150056, Zittaertsboschen (geraadpleegd op 10 juni 2016)
[12] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 102037, Borgerhout-Genebroek (geraadpleegd op 10 juni 2016)
[13] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 102038, Sint-Mertens kerkhof (geraadpleegd op 10 juni 2016)
[14] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113217, Schans van Genebroek (geraadpleegd op 10 juni 2016)
[15] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Hoeve Luihoeve*. In *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/52652 op 10-06-2016 10:56.
[16] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 103622, Meerhout, Gebergte I (Steenbergen ME8) (geraadpleegd op 10 juni 2016)
[17] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100236, Meerhout, Schoolstraat-Kapellestraat I (geraadpleegd op 10 juni 2016)
[18] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 101668, Meerhout, Bevrijdingslaan I (geraadpleegd op 10 juni 2016)
[19] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 103646, Meerhout, Sportlaan I (geraadpleegd op 10 juni 2016)

- CAI ID 112111: Meerhout, Marktplein I. Op het marktplein werden twee putten geregistreerd die iets te maken hebben met een brouwerij.[20]
- DIBE 52599: Meerhout, Kasteel van de Roye-de Menten de Horne. Dit kasteel wordt in de volksmond ook wel het 'kasteel Van De Rooy' genoemd. De oudste kern zou dateren uit de 16de eeuw. Het huidige uitzicht van het kasteel is voornamelijk 19de-eeuws, nadat er in het midden van de 19de eeuw grote verbouwingswerken werden uitgevoerd.[21]
- DIBE 52564: Meerhout, Parochiekerk Sint-Trudo met kerkhof. De kerk zou opklimmen tot de 11de eeuw, maar het centrum van Meerhout werd pas opgeschoven van Genebroek naar de huidige locatie in de 12de-13de eeuw. Bij een brand in 1679 werd de kerk vernietigd, op de Romaanse onderbouw van de toren na. De kerk werd kort daarop terug opgebouwd, waarbij deze historische onderbouw opnieuw werd gebruikt.[22]
- DIBE 52655: Meerhout, Kapel Onze-Lieve-Vrouw-met-de-druiventros. Deze kapel, ook wel de Onze-Lieve-Vrouw-van-Bijstand genoemd. De kapel is aangegeven op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden. In het opschrift op de kapel staat 1890, wat mogelijk het jaartal is waarop de kapel werd hersteld of vervangen.[23]

Bovenstaand overzicht geeft aan dat zich in de ruimere omgeving rond het onderzoeksgebied gekende archeologische sporen en archeologische vondsten bevinden uit de steentijd, de ijzertijd, de Romeinse tijd, de volle en late middeleeuwen en de nieuwe tijd. Het omvat zeer diverse resten, zoals resten van bewoning, begraving, religie en verdediging.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is momenteel gedeeltelijk in gebruik als grasland, gedeeltelijk bebouwd en een deel is bebost. Historische kaarten tonen dat het onderzoeksgebied lang in gebruik was als akkerland. Belangrijk is echter ook de bebouwing die historische kaarten tonen in het oosten van het onderzoeksterrein. Reeds op de Ferrariskaart is hier bebouwing te zien, evenals tuinen. Op de Atlas der Buurtwegen uit 1841 is duidelijk een site met walgracht aangegeven. Op de gebruiksevolutie van het terrein wordt dieper ingegaan bij de synthese (zie verder).

Gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied wijzen op de aanwezigheid van resten uit de steentijd, de ijzertijd, de Romeinse periode, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Het omvat zeer diverse resten, zoals resten van bewoning, begraving, religie en verdediging. Samen met de gekende historische bebouwing maakt dit dat het archeologisch potentieel hoog is voor archeologische sporen uit verschillende periodes.

2.4.5 Synthese

Deze synthese geeft de verhouding aan van het onderzochte gebied ten aanzien van zijn landschappelijke en culturele kader. Dit gebeurt aan de hand van een beantwoording van de vooropgestelde onderzoeksvragen.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Gekende archeologische sporen en archeologische vondsten in de omgeving tonen het potentieel aan voor de aanwezigheid van archeologische sporen en archeologische vondsten uit de steentijd, de ijzertijd, de Romeinse tijd, de volle middeleeuwen, de late middeleeuwen en de nieuwe tijd. Ook

[20] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 112111, Meerhout, Marktplein I (geraadpleegd op 10 juni 2016)

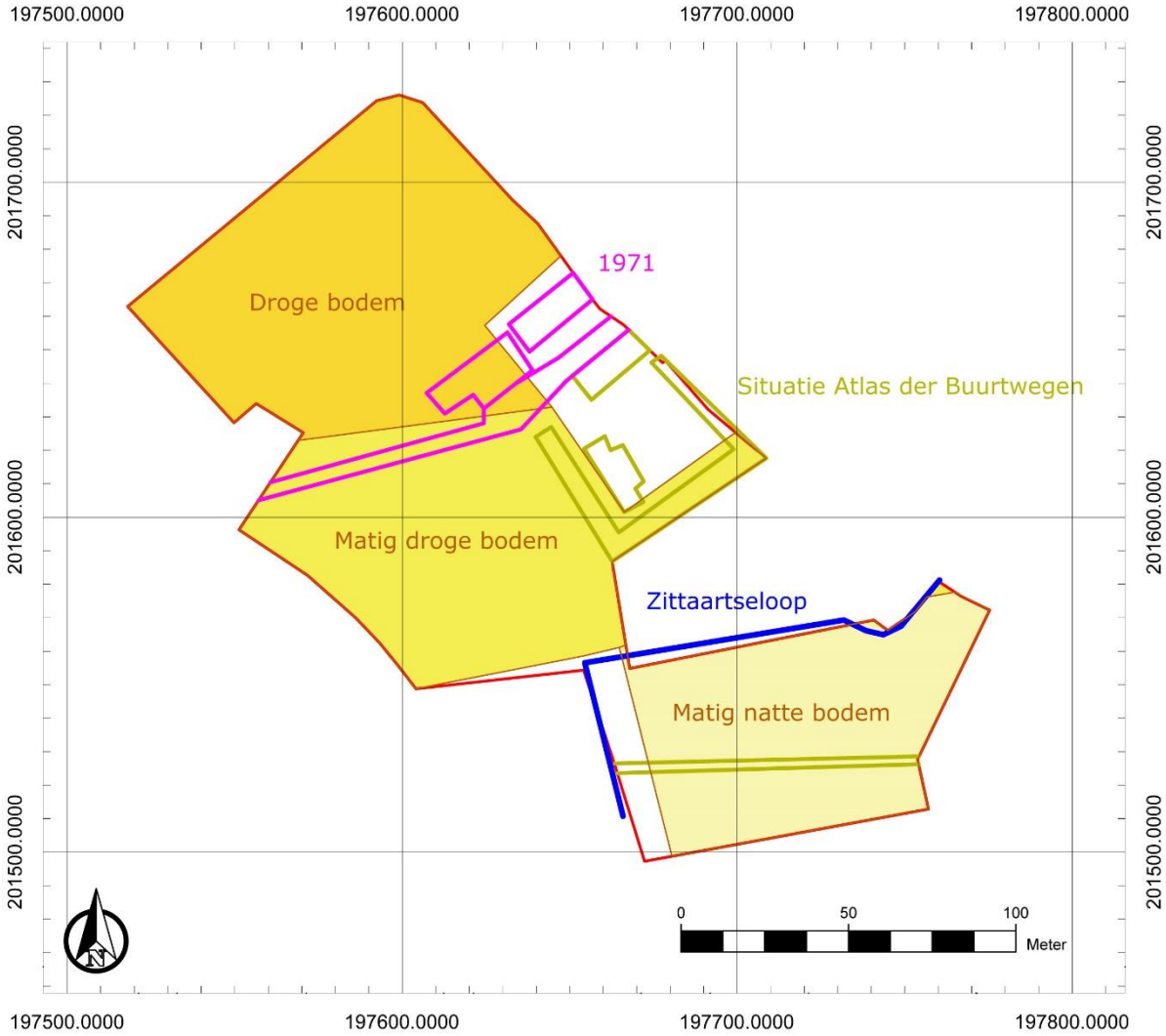
[21] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Kasteel van de Roye-de Menten de Horne*. In *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald vanhttps://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/52599 op 10-06-2016 11:38.

[22] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Parochiekerk Sint-Trudo met kerkhof*. In *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/52564op 10-06-2016 11:47.

[23] AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Kapel Onze-Lieve-Vrouw-met-de-druiventros*. In *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald vanhttps://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/52655 op 10-06-2016 12:42.

cartografische bronnen wijzen op het grote archeologische potentieel voor resten uit de nieuwe tijd. Verder zijn er ook aanwijzingen in de landschappelijke context van het onderzoeksgebied. Voor een toelichting van de cartografische bronnen en de landschappelijke context verwijzen we naar de volgende onderzoeksvraag.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
Het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied wordt onderstreept door de gunstige landschappelijke ligging van het terrein. Het gaat dan voornamelijk om de ligging aan de Zittaartseloop, de aanwezigheid van droge en matig droge bodems en de aanwezigheid van een plaggenbodem over het volledige terrein. Plaggenbodems kunnen relatief dik zijn en zo een conserverende werking hebben voor het onderliggende bodemarchief. Mogelijk betekent de aanwezigheid van een matig natte bodem in het zuiden van het onderzoeksgebied dat hier een beperkter archeologisch potentieel aanwezig is.

Figuur 17: Syntheseplan met aanduiding van de relevante landschappelijke en culturele indicaties binnen het onderzoeksterrein. De situatie die te zien is op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden is hierop niet weergegeven, omwille van problemen met de georeferentie van de kaart.

De gebruiksevolutie van het terrein is voornamelijk gebaseerd op cartografische bronnen en luchtfoto's. Reeds op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) is bebouwing

te zien centraal in het oosten van het onderzoeksgebied. Het gaat om twee bouwvolumes met ten zuiden daarvan tuinen. Beide bouwvolumes zijn aan de straat gelegen.

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is een omwalde site te zien binnen het onderzoeksgebied, ongeveer op dezelfde plaats als de bebouwing die te zien is op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden. Omwille van problemen met de georeferentie van de kaart en de daaraan verbonden foutenmarge, kan niet met zekerheid gesteld worden dat het om dezelfde bouwvolumes gaat. Op de Atlas der Buurtwegen grenst echter slechts één van de twee bouwvolumes aan de straat, terwijl op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden beide bouwvolumes duidelijk aan de straat gesitueerd worden.

De bouwvolumes op de Atlas der Buurtwegen komen wel overeen met de gebouwen die vandaag de dag nog aanwezig zijn op deze plaats. Verder toont de kaart in het zuiden van het terrein nog een weg, die vandaag de dag nog aanwezig is als een voetweg.

Op een luchtfoto van 1971 is te zien dat ten noorden van de omwalde site twee bouwvolumes bijgekomen zijn. Verder is een weg te zien die de Koepoortstraat in het oosten verbindt met Kiezel in het westen van het terrein, en dit ter hoogte van de net vermelde bouwvolumes. Deze bouwvolumes zijn op heden nog steeds aanwezig.

Wat is de impact van de geplande werken?
De geplande aanleg van een verkaveling betekent hoogstwaarschijnlijk een grondige verstoring van het aanwezige bodemarchief. Mogelijk worden daarbij archeologische sites verstoord. Het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied is immers hoog.

Om hierover duidelijkheid te scheppen, is verder archeologisch onderzoek nodig. De uitvoering van een veldkartering is niet zinvol, omdat het terrein in gebruik is als grasland en verder deels bebouwd en deels bebost is. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Voor het verdere verloop van het archeologisch onderzoek verwijzen we naar het Programma van Maatregelen.

2.4.6 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek

Het uitgevoerde bureauonderzoek wijst op een hoog archeologisch potentieel voor het onderzoeksgebied. Dit hoge potentieel wordt in de eerste plaats ingegeven door landschappelijke kenmerken. Binnen een groot deel van het onderzoeksgebied is namelijk een droge tot matig droge bodem aanwezig. Enkel het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied kent een matig natte bodem, waardoor het archeologisch potentieel hier mogelijk beperkter is. Binnen het volledige onderzoeksgebied is een plaggenbodem aanwezig, die vaak een conserverende werking heeft ten aanzien van het onderliggende bodemarchief. Verder dient opgemerkt te worden dat door het terrein de Zittaartloop loopt.

Historische kaarten tonen reeds in 1771-1778 de aanwezigheid van bebouwing in het oosten van het onderzoeksgebied. Jammer genoeg hebben we geen oudere kaarten of archiefbronnen gevonden die meer duidelijkheid kunnen geven over de ouderdom van deze bebouwing. Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is zelfs duidelijk de aanwezigheid van een site met walgracht op te merken. De bebouwing die vandaag de dag aanwezig is op het terrein gaat terug op de situatie die te zien is op de Atlas der Buurtwegen en op een luchtfoto uit 1971. Op deze laatste zijn ten noorden van de site met walgracht twee nieuwe bouwvolumes te zien.

Op basis van de historische kaarten is er voor het onderzoeksgebied een hoge verwachting voor de aanwezigheid van relevante archeologische sporen uit de nieuwe tijd. Gekende archeologische sites in de omgeving van het onderzoeksgebied wijzen verder ook op de potentiële aanwezigheid van

sporen uit de steentijd, de ijzertijd, de Romeinse tijd, de volle middeleeuwen, de late middeleeuwen en dit omwille van de gunstige landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied.

2.4.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek

Het onderzoeksgebied vertoont een hoog potentieel voor de aanwezigheid van relevante archeologische resten. In de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich gekende archeologische sites uit de steentijd, de ijzertijd, de Romeinse tijd, de volle middeleeuwen, de late middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Omwille van de gunstige landschappelijke ligging van het terrein, dat grotendeels gekenmerkt wordt door droge en matig droge bodems en door de aanwezigheid van de Zittaartseloop, is de kans groot dat gelijkaardige archeologische sporen ook aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied. Voor de nieuwe tijd kan dit met zekerheid gesteld worden, op basis van aanwijzingen uit historische kaarten. De oudste historische kaart die we gevonden hebben van het terrein dateert uit 1771-1778 en toont reeds bebouwing in het oosten van het terrein.

3 Bibliografie

3.1 Publicaties

Bastiaens, J./J.M. Van Moernick, 1994: Bodemsporen van beddenbouw in het zuidelijk deel van het plaggenlandbouwareaal: getuigen van 17de-eeuwse landbouwintensivering in de Belgische provincies Antwerpen en Limburg en de Nederlandse provincie Noord-Brabant, *Historisch Geografisch Tijdschrift* 12.3, 81-90.

3.2 Websites

CadGis (2016)
http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

Centrale Archeologische Inventaris (2016)
https://cai.onroerenderfgoed.be

Databank ondergrond Vlaanderen (2016)
http://dov.vlaanderen.be

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2016)
https://geo.onroerenderfgoed.be

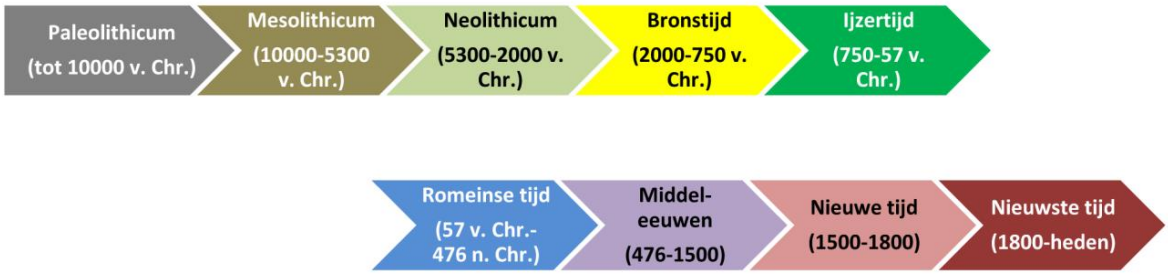
Geopunt Vlaanderen (2016)
http://www.geopunt.be/

Inventaris Onroerend Erfgoed (2016)
https://inventaris.onroerenderfgoed.be

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2016)
https://www.onderzoeksbalans.be

4 Bijlagen

4.1 Archeologische periodes

4.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2016F45

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	2015
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:10000	Digitaal	2009
3	Bouwplan	Inplantingsplan van de geplande werken	1:1	Digitaal	Onbekend
4	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbekend	Digitaal	Onbekend
5	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	Onbekend	Digitaal	Onbekend
6	Doorsnede	Terreinverloop	1:20000	Digitaal	Onbekend
7	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:50000	Onbekend	1998-2001
8	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:200000	Onbekend	Onbekend
9	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbekend	Digitaal	Onbekend
10	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:10000	Digitaal	2001
11	Bodemerosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	1:150000	Digitaal	2016
12	Historische kaart	Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden	Onbekend	Analoog	1771-1778
13	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	Onbekend	Analoog	1841
14	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	Onbekend	Digitaal	2001-2016
15	Syntheseplan	Synthese van het bureauonderzoek	1:1	Digitaal	24/06/2016

4.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2016F45

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2015	Digitaal	2015
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Analoog	1971